

bliver Floden bredere og bredere, og man faar den bedste Forestilling om den vældige Vandmasse, som den fører med sig, naar man husker, at Vandet næsten er aldeles forsk over to danske Mile til Søs, at det er brak ti Mile til Søs, at man i fem og halvfjerdsindstve Miles Afstand fra Kysten har fundet farvede Pletter i Verdenshavet, og at Strømmen, der frembringes ved Flodvandet, endnu er saa stærk her, at Skibene maa tage Hensyn til Forsætningen. I Flodmundingen har man paa sine Steder fundet en Dybde af indtil to hundrede Favne; Floden fører en stor Mængde Plantedele langt til Søs, og Strømmen løber med fire til otte Miles Fart.

Er Resultatet af Rejsen stort, har den ogsaa kostet baade Menneskeliv og Penge, og Stanley melder, at hans Expedition kom til Kongos Munding i en „forfærdelig Tilstand“. Under Flodsejladsen har han udholdt mange Kampe; og han blev engang angrebet af endog over halvtredsindstve Kanoer; han har maattet slæbe sine Kanoer gennem tykke Skove, „hvor man ofte maatte lægge Øxen til Side for at bruge Riflen“; de i Nyangvé lejede et hundrede og fyrgetstve Mand gjorde Mytteri; flere af hans Folk blev dræbte af de vildes forgiftede

Pile; den sidste af hans fire Ledsagere, Englænderen Francis Pocock, druknede i et Vandfald; selv havde han nær lidt den samme Skæbne, og hans trofaste Ledsager, Negeren Kalulu, d. v. s. „Antilopekiddet“, som en Araber for sex Aar siden gav ham i Unjamjembe, og som fulgte ham til England og atter var med paa hans sidste Rejse, er ogsaa blandt de døde.

Naar Stanley har besørget de tiloversblevne af Expeditionen sendte tilbage ved Skibslejlighed til Sansibar, rejser han selv til England, og hans Ophold dér vil faa en særlig Interesse, da han og Cameron, de to eneste hvide Mænd, der have besøgt det Sted, hvor Lukugafloden og Tanjanjika skulle staa i Forbindelse med hinanden, ville faa Lejlighed til at forsvare hver sit Standpunkt om den nævnte Flods Løb. Det kan heller ikke fejle, at jo Stanley vil blive udspurgt om den voldsomme Adfærd, som han ved forskjellige Lejligheder, det siges endog under engelsk Flag, har vist lige over for de indfødte; men Stanley har klaret langt vanskeligere Skær i sit Liv. England vil ikke glemme, hvem der „fandt“ Livingstone og bragte ham Hjælp, og Kongos Besejler kan være sikker paa at blive Dagens Helt.

Mindre Meddelelser.

En international Førstemeridian. Imedens man saa vel til videnskabelig som til daglig Brug overalt bruger det samme Breddegradssystem, udregnes Længden paa forskjellige Maader. Gaa vi tilbage i Tiden, da er Ferros Meridian den ældste, der er bleven brugt af Videnskabsmænd. Ludvig den trettende havde endog til Hensigt at gjøre den til en Slags officiel Meridian; men det varede dog ikke længe, før Franskmændene ombyttede Ferro med Paris, imedens man i England optog Greenwich's Meridian. Da dette Exempel var givet, blev det snart efterlignet i andre Lande, og i adskillige af disse har man udregnet Længden efter vedkommende Lands Hovedstad.

I vor Tid, hvor man arbejder paa at gennemføre et internationalt Mønt-, Maal- og Vægtsystem, have de fleste Lande hvert fulgt sin Vej over for Spørgsmaalet om Meridianen, i Steden for at komme overens om en fælles Hovedmeridian. Hvor vigtig en saadan Overenskomst vilde være, er let at indse. Det er godt gjort, at en Del af de sørgelige Sammenstød til Søs, som saa tit finde Sted, vilde kunne være undgaaede, dersom Søkaartene havde haft samme Meridian, og det samme gjælder om Strandinger. Paa Geografens Omraade vilde det heller ikke være af ringe Nytte at kunne regne med én og samme Meridian; thi om det end ikke er vanskeligt at reducere Længderne fra den ene Meridian til den anden, kræver en saadan Udregning altid en Del Tid. Ogsaa ved Konstruktion af Kaartprojektioner vilde det være særdeles nyttigt, om man havde en fælles Meridian, og dertil en, som er naturligere end nogen af dem, der nu bruges.

Ved den geografiske Kongres i Antwerpen 1871 blev dette Spørgsmaal bragt paa Bane. De Meninger, som ved

denne Lejlighed blev udtalte, førte imidlertid ikke til noget endeligt Resultat; man nøjedes med at fremhæve Fordelen af at bruge Greenwich's Meridian paa alle Søkaart. Heller ikke den geografiske Kongres i Paris 1875 bidrog til at fremme denne Sag; Spørgsmaalet blev ikke sat under Diskussion, og det blev kun nævnt i forbigaaende.

I dette Aar har nu Formanden for det geografiske Selskab i Genève, *Boutillier de Beaumont*, ved et ekstraordinært Møde i det italienske geografiske Selskab i Rom atter bragt Spørgsmaalet frem og samtidig foreslaet en ny Meridian. Denne gaar igjennem Beringsstrædet og berører paa hin Side af Jordkloden slet ikke nogen evropæisk Magts Lande, imedens den paa vor Halvkugle deler hele Evropa og Afrika i to Dele. Den gaar omtrent over Kjøbenhavn, Leipzig, Venezia og Rom, træder ind i Afrika ved Tripolis og ud ved Kongoflodens Munding. Man vilde saaledes efterhaanden kunne oprette Observatorier paa selve Meridianen eller drage Nytte af dem, som allerede findes i de nævnte Byer, saa vel som af de astronomiske Arbejder, som i saa mange Aar ere blevne udførte dér.

Beaumont foreslaar tillige at regne Længden efter Tid, i Steden for som nu efter Grader. Jordens Omkreds skulde efter hans Forslag deles i 24 Timer, hver paa 15 Grader, og hver Time skulde atter deles i Minutter og Sekunder. Folk vilde derved kunne danne sig en simplere og naturligere Forestilling om Steders Længde; man vilde f. Ex. sige, at Paris ligger omtrent 40 Minutter vest for Kjøbenhavn o. s. fr.

G. Rung.

Stanleys Rejse paa Kongofloden. Den store rejsende har sendt „New York Herald“ og „Daily Telegraph“, de to

Blade, paa hvis Regning han har foretaget sin sidste Rejse, følgende Telegram, dateret den 10de Avgust 1877, Emboma, Kongofloden, Vestkysten af Afrika: „Den 8de denne Maaned kom jeg hertil med 115 Mand i en forfærdelig Tilstand. Vi forlod Nyangvé i Manjuema den 5te November 1876 og rejste over Land gennem Ureggu. Da vi ikke kunde bane os Vej gennem de tætte Skove, gik vi over Lualaba og fortsatte Rejsen langs Flodens venstre Bred gennem det nordøstlige Ukusu. De indfødte rejste sig imod os, angreb os Dag og Nat og dræbte og saarede flere af os med forgiftede Pile. Vor Kamp i disse af Menneskeædere beboede Egne blev næsten haabløs. Ved Gaver og Mildhed søgte vi at berolige de vilde, der ikke vilde tage imod Gaver og som optog vor Imødekommenhed som Frygt. Vor Stilling blev endnu sørgeligere, da de i Nyangvé lejede 140 Mand afslog at rejse videre, og paa samme Tid gjorde de vilde et Hovedangreb paa os. Vi forsvarede os, men kun én Udvej stod os aaben, dersom Expeditionen ikke skulde opgives, nemlig den at ty til vore Kanoer. Skjønt vi til Søs havde afgjort Overlegenhed over de vilde, maatte vi dog Dag for Dag kæmpe os frem, indtil fem store Vandfald, der ligge under Ækvator ikke ret langt fra hverandre, standsede os. For at slippe forbi disse maatte vi bane os Vej igennem en tretten engelske Mile tyk Skov med vore atten kanoer og min egen Baad, og ofte maatte vi lægge Øxen til Side for at bruge Riflen. Da vi vare komne forbi disse Vandfald, slap vi i lang Tid for at trække Kanoerne over Land. Under to Graders nordlig Breddede drejede den store Lualaba fra en næsten ret nordlig Retning af til Nordvest, derpaa til Vest og Sydvest; Floden var fra to til ti engelske Mile bred og fuld af Øer. For at undgaa Kampen med saa mange menneskeædende Stammer sejlede vi videre mellem Øerne, indtil vi, efter i tre Dage at have øjjet Sult, lagde til Land ved Flodens vestlige Bred, rede til at tage imod, hvad der maatte komme. Heldigvis boede her en Stamme, der drev Handel. Vi forefandt her fire Bøsser fra Vestkysten, og de indfødte kaldte Floden Ikutu Ja Kongo. Vi sluttede Fostbroderskab og købte en Mængde Levnetsmidler. Tre Dage senere kom vi til en Stamme, hvis Krigere alle vare væbnede med Bøsser, og som øjeblikkelig angreb os med 54 store Kanoer. Først da tre af mine Folk vare blevne dræbte, holdt jeg op at raabe til dem, at vi vare Venner og at tilbyde dem Forøring. Under en tolv engelske Mile lang Sejlads blev der kæmpet med stor Haardnakthed paa denne frygtelige Flod. Dette var den næstsidste af tre og tredive Kampe paa Lualaba, der, efter utallige Gange at have skiftet Navn, efterhaanden som vi nærmede os Atlanterhavet, blev kaldt Koango og Zaire. Mellem 17 og 26 Graders østlig Længde har Floden paa en Strækning af fjorten hundrede Mile et uafbrudt Løb, og store Bifloder falde i den, især fra den venstre Bred. Gjennem tredive Vandfald og Flodsænkninger baner Floden sig Vej gennem Bjærgene mellem det indre og Kysten, indtil den fra Jellala Vandfaldene som en mægtig Flod flyder ud i Atlanterhavet. Vi have mistet mange Folk, og jeg beklager endnu Tabet af min sidste hvide Mand, den unge, modige og gudfrugtige Engelskmand, Francis Pocock, som den 3dje Juni druknede i Massassa Vandfaldene. Den samme Dag blev jeg med syv Mand trukken ned i Hvirvelstrømmene ved Movoa Vandfaldene; sex Uger derpaa rev Strømmen min Baad, „Lady Alice“, over Mbelo Vandfaldene, og det var kun ved et Under, at jeg og mine Folk slap derfra. Min unge, tro Led-sager Kalulu er blandt de døde. Fra Bona gaar jeg paa et Dampskib med Expeditionen til Ke'inda og derfra til St. Paulo de Loandá. Hr. Price af Firmet Hatton og Cookson i Liverpool bringer mine Breve pr. Angola“.

O. Irminger.

Dansk og engelsk. Visse Meninger og Fordomme have en saa mærkelig Livskraft, at de, om de end for længe siden ere blevne fuldstændig gjendrevne, stadig dukke op igjen og finde Tiltro ikke alene hos Folk i Almindelighed, men ogsaa undertiden hos virkelige Fagmænd. Det turde derfor ikke være overflødigt at omtale en gammel Vildfarelse, som endnu er altfor meget udbredt, skønt dens Urigtighed er bleven klart paavist for 50 Aar siden, den nemlig, at der skulde være et særligt Slægtskab mellem det danske og det engelske Sprog *).

Den nævnte Mening er væsentlig opstaaet paa Grund af de ikke faa Ordligheder, der findes imellem dansk og engelsk, og særlig have, som man véd, mange villet hævde et meget nøje Slægtskab mellem jysk og engelsk, saa at man endog har forsikret, at f. Ex. en vesterjysk og en nordengelsk Bonde uden Vanskelighed skulde kunne gjøre sig forstaaelige for hinanden. I denne Henseende maa det nu først og fremmest mærkes, at disse Ligheder for en fordomsfri og rolig Betragtning vise sig at være baade færre og mindre, end man sædvanlig mener **). Og selv i de Tilfælde, hvor der findes en virkelig Overensstemmelse, kan denne ikke godtgjøre et nøjere Slægtskab imellem de to Sprog, thi et saadant kan kun godtgjøres ved hele den grammatiske Bygnings Overensstemmelse; men den har, som K. J. Lyngby har paavist, sin Grund dels i Ligheden mellem Stamme-sprogene oldengelsk og oldnordisk, og dels i, at dansk (jysk) og engelsk undertiden og uafhængige af hinanden have udviklet sig paa samme Maade ***). Naar man saaledes jævnfører det jyske *hw* i „bwa“ med det engelske *wh* i „what“, har dette Sammentræf simpelt hen sin Grund i, at Ordet „hvad“ baade i oldnordisk og oldengelsk begyndte med *hw*, hvilket har holdt sig i engelsk og jysk, imedens vi derimod i sædvanlig dansk ikke udtale h'et. Derimod er det af en anden Grund urigtigt, naar *Worsaae* †) har sammenstillet nordengelsk „yen“ (én) med det jyske „jen“; her ere nemlig Grundformerne forskellige og Ligheden er først opstaaet ved, at Bogstavet *j* i en forholdsvis sen Tid er blevet indskudt. I det hele kan man, som Dr. *Jessen* har fremført ††), omtrent være vis paa, at Lighederne ikke ere indkomne fra dansk, da de i saa Fald maatte lyde forskelligt, paa Grund af de Ændringer, som de to Sprog have undergaaet siden den Tid, da Laanet maatte være sket.

Hermed skal naturligvis ikke være sagt, at der slet ikke er optaget danske Ord i engelsk og i engelske Landskabsmaal; vi have kun villet fremhæve, at deres Tal er langt ringere, end man sædvanlig forestiller sig, og at kun faa af dem ere trængte ind i det nuværende Skrift- og Almensprog; men fremfor alt maa man, som antydet, ikke af de tilsyneladende eller virkelig tilstedeværende Ligheder imellem dansk og engelsk lade sig forlede til at antage et nøjere Slægtskab mellem de to Sprog og de Folk, som tale dem. Det vil saaledes indses, at Sagen ikke er uden etnografisk Interesse, og man vil heri finde Berettigelsen til at fremdrage den for dette Tidsskrifts Læsere, af hvilke desuden vistnok adskillige ikke have Adgang til de Værker, hvor de Anskuelser, hvorpaa ovenstaaende Udvikling støtter sig, først ere fremsatte.

Yf.

*) Denne Synsmaades Urigtighed er saaledes allerede 1817 godtgjort af R. Rask i hans „Angelsaksisk Sprog lære“ (Fortalen).

** Naar saaledes en for Resten søgkyndig engelsk Forfatter har paastaet, at „et Hus“ og „at kalde“ i jysk og engelsk udtales ens, nemlig som „a hous“ og „call“, hidrører dette fra en Misforstaaelse. Der er næppe noget Ord, som paa jysk hedder „a hous“, og den jyske Udtale af „call“ er i høj Grad forskellig fra det engelske „call“. Jævnfør herom en anonym Artikel i „Gentleman's Magazine“ 1862, meddelt i „Antikvarisk Tidsskrift“ 1862—64 i en Afhandling „Oldengelsk og Oldnordisk“ af G. Brynjulfsson, der samme Steds nævner G. Stephens som Forfatteren.

†) Bidrag til en sønderjysk Sprog lære (Indledningen).

††) Mindre om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland.

†††) „Gammeldanske Lydforhold“ i Tidsskrift for Filologi og Pædagogik. I.